

KIRJALLINEN KYSYMYS 1027/2012 vp

Sosiaalityöntekijöiden koulutuspaikkojen määrä

Eduskunnan puhemiehelle

Viimeisten vuosien aikana sosiaalityön määrä kunnissa on kasvanut. Sosiaalityöntekijöiden koulutusmäärä ei ole seurannut kasvanutta tarvetta. Erityisesti lastensuojelutyön asiakasmäärän nousu lisää sosiaalityöntekijöiden tarvetta.

Tilanne on johtanut kunnissa siihen, että vakansseja on täytetty epäpätevillä työntekijöillä. Aluehallintoviraston tekemän selvityksen mukaan 88 kunnan alueella jopa 38 prosenttia lastensuojelutyön sosiaalityöntekijöistä toimii ilman asianmukaista koulutusta. Pääkaupunkiseudulla työskentelee tuhat sosiaalityöntekijää. Näistä epäpäteviä on 259 ja täyttämättömiä vakansseja on 58.

Lastensuojelutoiminnan viimeaikainen kehitys on huolestuttava. Lastensuojelun asiakkaana on 81 500 lasta, ja kodin ulkopuolelle on sijoitettuna 17 400 lasta. Avohuollon asiakasmäärä on kaksinkertaistunut viimeisten 13 vuoden aikana, ja kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä nousee noin 15 prosentin vuosivauhtia. Lastensuojelun järjestäminen vie jatkuvasti kasvavan osan kuntien budjeteista. Vuonna 2010 lastensuojelun kokonaiskustannukset olivat 620 miljoonaa euroa, kun vielä vuonna 2006 kustannukset olivat 430 miljoonaa euroa.

Sosiaalityöntekijöitä tarvitaan pikaisesti lisää, jotta edellytykset lain turvaamien palvelujen saatavuudelle voidaan taata. Lastensuojelutoiminnan kasvu heikentää työntekijöiden jaksamista. Lastensuojelussa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden on todettu kokevan enemmän

stressiä ja vaikeuksia selvitä työtaakasta kuin muilla aloilla työskentelevin sosiaalityöntekijöiden. Valtiovarainministeriön "Peruspalvelujen tila 2012" -raportin mukaan lastensuojelun suurin epäkohta on, että yhdellä sosiaalityöntekijällä on vastuullaan liian monen lapsen ja perheen tukeminen.

Lastensuojelun koulutusmäärät on alimitoitettu koko maassa. Helsingin yliopiston sosiaalityön maisteriohjelmassa on 25 aloituspaikkaa vuodessa ja koko maassa vain 350. Nykyisellä koulutusmäärällä kunnat eivät pysty riittävän hyvin hoitamaan lain määräämiä sosiaalipalveluita.

Yksi tapa lisätä pätevää henkilökuntaa olisi avata väylä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille sosionomeille Sosiaalityön maisteri -opintoihin. Se voisi tapahtua siten, että sosionomi -opinnoista osia huomioidaan ja lasketaan hyväksi maisteritutkinnossa. Etenkin pääkaupunkiseudun kunnissa on ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita sosionomeja, joilla olisi halukkuutta päteväytymiseen.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus varmistaa sosiaalityöntekijöiden määrän riittävyyden tulevaisuudessa,

aiotaanko sosiaalityöntekijöiden koulutuspaikkojen määrää lisätä ja

miten hallitus näkee edellä kuvatun ehdotuksen sosionomien pätevöitymisestä?

Helsingissä 21 päivänä joulukuuta 2012

Pia Kauma /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pia Kauman /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 1027/2012 vp:

Miten hallitus varmistaa sosiaalityöntekijöiden määrän riittävyyden tulevaisuudessa,

aiotaanko sosiaalityöntekijöiden koulutuspaiikkojen määrää lisätä ja

miten hallitus näkee edellä kuvatun ehdotuksen sosionomien pätevyitymisestä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Sosiaalityönkoulutusta järjestetään kuudessa yliopistossa ja Social-och kommunalhögskolanissa. Valintakokeen kautta yliopistoissa aloittaa vuosittain 16—64 opiskelijan ryhmiä, jonka lisäksi sosiaalityön erityispiirre on, että jotkut yliopistot, kuten Itä-Suomen yliopisto ja Tampereen yliopisto ottavat vuosittain huomattavan määrän erillisvalinnan kautta opiskelijoita. Sosiaalityön yliopistoverkoston Sosnetin mukaan koko sisäänotto sosiaalityön opintoihin oli vuonna 2012 343 opiskelijaa. Sosiaalityön yliopistojen tutkintotuotos on Tilastokeskuksen tilastoinnin mukaan lähes kaksinkertaistunut kahdeksassa vuodessa. Yliopistot saavat autonomiansa puitteissa päättää itse uusien opiskelijoiden valinnasta ja määrästä.

Sosionomi (AMK) koulutusta järjestettiin 22 ammattikorkeakoulussa vuonna 2011. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011—2016 sosiaalialan aloittajataavoite vuodelle 2016 on ammattikorkeakouluissa 1 850. Vuon-

na 2009 opintoalan aloittaneita oli 1 768, joten tavoitetta on nostettu. Aloittajataavoitteesta laskettu tutkintotuotos ammattikorkeakoulujen sosiaalialan opintoalalla on 1 451.

Ammattikorkeakouluissa voi suorittaa ammattikorkeakoulututkinnon lisäksi ylempään ammattikorkeakoulututkinto. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille ensisijainen jatkokoulutusväylä. Sosiaali- ja terveysalan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 90 opintopistettä ja se on mahdollista opiskella työn ohella. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa sosiaalialan koulutusohjelmaa toteutetaan kahdesatoista ammattikorkeakoulussa. Kevääseen 2011 mennessä valmistui 346 sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittanutta. Aloituspaikkoja on vuosittain noin 200. Sosionomit työllistyvät varsin hyvin koulutusta vastaaviin tehtäviin, ohjaajiksi ja lastentarhanopettajiksi. Sitä vastoin sosionomin ylempään AMK -tutkinnon suorittaneet eivät ole vielä täysin löytäneet paikkaansa työmarkkinoilla, etenkin kuntasektorilla.

Sosiaalialan koulutus korkeakoulusektorilla, mukaan lukien sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut, on siis varsin laajaa. On kuitenkin totta, että sosiaalityön pääaineopiskelijana aloittaa varsin pieni ryhmä opiskelijoita vuositason Helsingin yliopistossa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman valmistelussa todettiin, että yliopistoissa on yhteiskuntatieteelliseltä koulutusosalta erityisesti politiikkatieteistä syytä vähentää koulutusta, mutta tarpeen lisätä sosiaalityön koulutusta. Yliopisto voi siis omalla päätöksellään tehdä tarvittavat muutokset koulutusmääriin.

Sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimuksesta säädetään Sosiaalihuollon ammatillisen henki-

löstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa (272/2005). Kelpoisuuslakia täydentää VNA 608/2005. Sosiaalialan henkilöstön tehtävärekennetta koskeva valtakunnallinen suositus on näiden pohjalta annettu 2007. Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä. Yliopistollisilla opinnoilla tarkoitetaan yliopiston hyväksymien tutkintovaatimusten mukaisia sosiaalityön opintoja. Vuonna 2007 ei vielä huomioitu ylempään ammattikorkeakoulututkinnon mahdollista vaikutusta tehtävärakenteisiin.

Sosiaalityön koulutusta on lisätty vuosien varrella yliopistoissa tutkintoon johtavana koulutuksena, sekä erityisesti kelpoisuuksia tuottavilla maisteriohjelmilla ja lisäkoulutuksilla. Sosiaalialan koulutusta on lisätty ammattikorkeakoulusektorilla tutkintoon johtavana koulutuksena ja sosionomi (ylempi AMK) tutkintojen määrä on viidessä vuodessa kasvanut 2,5 -kertaiseksi. Näistä toimista huolimatta alan työvoimatarve ja alalle tulevien määrä eivät täysin kohtaa. Tämä johtuu useasta asiasta: alueellisista koulutusmääristä, kelpoisuusvaatimuksista, lisääntyvistä tehtävistä, alan tehtävärakenteisiin liittyvistä ongelmista, naisvaltaisuudesta ja määräaikaaisuuksista, palkkauksesta ja tutkintojen tuottaman osaamisen ja odotuksien sekä toisaalta työtehtävien välisistä ristiriidoista.

Koulutusmäärien lisäämisen lisäksi sosiaalialan henkilöstötilanteeseen voidaan keskeisesti vaikuttaa tehtäväjaolla ja kelpoisuuslainsäädännöllä. Koulutusjärjestelmän kannalta ongelmallista on, että sosiaalityöntekijän kelpoisuudet on laadittu niin, että vain yliopistojen yksi pieni oppiaine voi tuottaa kelpoisia sosiaalityöntekijöitä. Tämän lisäksi kelpoisuuslaki ei täysimääräisesti tunnista sosionomin (ylempi AMK) osaamista, mikä osaltaan vaikeuttaa tutkinnon aseman ja paikan määrittelyä sosiaalialalla. Sosionomi (ylempi AMK) aseman ja paikan määrittelyä tulee jatkaa sosiaalialan ammatillisen henkilöstön tehtävärakenteessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö aikoo suunnata eduskunnan päättämää lisärahoitusta vuonna 2013 erityisesti ilman kelpoisuutta sosiaalialalla työskentelevien ja läheisiltä opintoaloilta valmistuneiden korkeakoulutettujen pätevöittämisskoulutukseen, jotta kelpoisuusvajeeseen pystytään vastaamaan mahdollisimman nopeasti.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016 todetaan, että yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnoilla on erilaiset tavoitteet ja sisällöt. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet siirtyvät pääasiallisesti työelämään. Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita eli sosionomeja ei pidä kouluttaa uudelleen yliopistoissa sosiaalityöntekijöiksi, koska heillä on jo alan korkeakoulutus ja myös heitä tarvitaan sosiaalialan haastavissa tehtävissä.

Helsingissä 10 päivänä tammikuuta 2013

Opetusministeri Jukka Gustafsson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 1027/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Pia Kauma /saml:

Hur tryggar regeringen ett tillräckligt utbud av socialarbetare i framtiden,

ämnar man öka antalet utbildningsplatser för socialarbetare och

vad anser regeringen om det ovan beskrivna förslaget om socionomernas behörighet?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Utbildning inom socialt arbete ges vid sex universitet och vid Social- och kommunalhögskolan. Genom deltagande i urvalsprov ges grönt ljus årligen för en grupp studerande på 16–64 stycken att inleda sina studier. Ett speciellt drag för socialt arbete är att somliga universitet, t.ex. östra Finlands universitet och Tammerfors universitet, tar årligen dessutom in en ansevärd mängd studerande genom ett separat urval. Enligt Sosnet, som är ett universitetsnätverk för socialt arbete, uppgick totalantalet intagna studerande till studier i socialt arbete år 2012 till 343 stycken. På universiteten har antalet avlagda examina inom socialt arbete enligt Statistikcentralen nästan fördubblats på åtta år. Inom ramen för sin autonomi får universiteten själv besluta om urvalet och mängden nya studerande.

År 2011 erbjöds socionomutbildning (YH) vid 22 yrkeshögskolor. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2011–2016 har målet för nya studerande inom det sociala området på yrkeshögskolenivå definierats till 1 850 år 2016.

År 2009 inledde 1 768 nya studerande sina studier inom studieområdet och således har man höjt målet. I förhållande till det uppsatta målet för antalet personer som inleder sina studier, uppskattar man att 1 451 personer i yrkeshögskolorna avlägger en examen på det sociala området.

I yrkeshögskolorna kan man utöver yrkeshögskoleexamen avlägga högre yrkeshögskoleexamen. För personer med yrkeshögskoleexamen är den högre yrkeshögskoleexamen primärt en kanal för påbyggnadsutbildning. Högre högskoleexamen inom social- och hälsovården omfattar 90 studiepoäng och det är möjligt att avlägga den här examen vid sidan av arbetet. I tolv yrkeshögskolor erbjuds utbildningsprogram inom det sociala området som leder till högre högskoleexamen. Fram till våren 2011 har 346 personer avlagt socionomexamen (högre YH). Årligen erbjuds cirka 200 nybörjarplatser. Socionomerna placerar sig relativt väl i uppgifter som motsvarar studierna, dvs. som handledare och barnträdgårdslärare. Däremot har personer som har avlagt högre yrkeshögskoleexamen som socionomer ännu inte fullt ut funnit sin plats på arbetsmarknaden. Speciellt gäller detta inom den kommunala sektorn.

Utbildningen på det sociala området inom högskolesektorn, inklusive universitet och yrkeshögskolor, är således rätt omfattande. Det stämmer förvisso att det är en rätt liten grupp studerande som årligen inleder sina studier med huvudämnesinriktningen socialt arbete vid Helsingfors universitet. I samband med förberedelserna för utvecklingsplanen för utbildning och forskning konstaterade man att det vid universiteten inom det samhällsvetenskapliga utbildningsområdet och speciellt inom politikvetenskaperna finns ett behov att minska utbildningen. Däremot

finns det ett behov att öka utbildningen inom socialt arbete. Universitetet kan således med egna beslut göra erforderliga ingrepp i antalet personer som utbildas.

I lagen om behörighetsvillkor för yrkesutbildad personal inom socialvården (272/2005) finns bestämmelser om socialarbetarnas behörighetskrav. Lagen kompletteras av en statsrådsförordning 608/2005. År 2007 utfärdades en nationell rekommendation om arbetsuppgifternas struktur för anställda inom den sociala sektorn. Högre högskoleexamen är ett krav för att en person ska utföra de arbetsuppgifter som tillkommer en socialarbetare. I examen ska ingå huvudämnesstudier eller därmed jämförbara studier i socialt arbete på universitetsnivå. Med studier på universitetsnivå avses sådana studier i socialt arbete som överensstämmer med examenskraven på universitetsnivå. År 2007 beaktade man ännu inte den eventuella inverkan som högre högskoleexamen har på arbetsuppgifternas struktur.

Under årens lopp har man i universiteten i ökande grad satsat på utbildning i socialt arbete som examensinriktad utbildning. Speciellt gäller detta magisterprogram och påbyggnadsutbildning, som motsvarar behörighetskraven. Utbildningen inom den sociala sektorn har byggts ut inom yrkeshögskolesektorn i form av examensinriktad utbildning och antalet examina som examensinriktade socionomstudier (högre YH) resulterar i har ökat 2,5 gånger jämfört med motsvarande antal för fem år sedan. Trots dessa åtgärder matchar inte branschens arbetskraftsbehovet i full utsträckning antalet personer som efter avslutade studier träder in i arbetslivet. Detta beror på flera faktorer: kvantitativa satsningar på regional utbildning, behörighetskraven, ökade uppgifter, problem i samband med arbetsuppgifternas strukturer inom området, kvinnodominansen och förordnanden på viss tid, avlöningen och det kunnande som examina producerar och de

förväntningar som förknippas med utbildningen. Motsättningar finns också mellan olika arbetsuppgifter.

Utöver ökade satsningar på mängden personer som genomgår utbildning kan man i centralt avseende påverka personalsituationen inom det sociala området med arbetsfördelning och lagstiftning som handlar om behörighet. Beträffande utbildningssystemet är det problematiskt att behörigheterna för socialarbetare har gjorts upp så att bara ett anspråkslöst läroämne på universitetsnivå kan producera behöriga socialarbetare. Utöver detta innehåller inte lagen om behörighet heltäckande bestämmelser om kunnandet hos socionomer på högre yrkeshögskolenivå, vilket för sin del försvårar definitionen av examen och dess placering inom den sociala sektorn. Avsikten är att fortsätta arbetet med att fullt ut definiera socionomexamen (högre YH) inom strukturen för de arbetsuppgifter som yrkesutbildad personal har inom det sociala området.

Undervisnings- och kulturministeriet ämnar rikta in den tilläggsfinansiering som riksdagen har beviljat år 2013 speciellt på behörighetsutbildning för personer som dels utan behörighet arbetar inom den sociala sektorn, dels har utexaminerats från nära intill liggande studieområden på högskolenivå. Detta gör det möjligt att möjligast snabbt svara på behörighetsunderskottet.

I utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2011—2016 konstateras att examina på universitetsnivån och i yrkeshögskolorna skiljer sig beträffande mål och inriktning. Personer med yrkeshögskoleexamen placerar sig i huvudsak i arbetslivet. Personer som på yrkeshögskolenivå har avlagt examen inom det sociala området, dvs. socionomer, ska inte i universiteten omskolas till socialarbetare; de är redan högskoleutbildade inom sitt område och behövs i de utmanande arbetsuppgifter som det sociala området erbjuder.

Helsingfors den 10 januari 2013

Undervisningsminister Jukka Gustafsson